

Ajalugu, gümnaasium

I kursus „Üldajalugu“

35 tundi

Õppesisu ja -maht:

- 1) antiikaeg (10–12 tundi);
- 2) keskaeg (10–12 tundi);
- 3) uusaeg (10–12 tundi).

Õppe kirjeldus

Kursuse õppetegevust kavandades ja korraldades peetakse silmas vajadust saavutada gümnaasiumi lõpetamiseks taotletavad õpitulemused. Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) tunneb ajastute iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi, Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja maailma ajalooga, mõistab ajaloolise arengu järjepidevust ning ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- 2) tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust, väärtustab kultuurilist mitmekesisust, teadvustab kultuuri rolli enesemääratlemises ning oma rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana;
- 3) võrdleb ning analüüsib poliitilisi, ühiskondlikke, olmelisi ja/või kultuurilisi arengusuundi ja probleeme, kirjeldab ideoloogiliste ning tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile ja väärtushinnanguile, võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastuil, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 4) leiab, selekteerib, refereerib ning analüüsib kriitiliselt infot, erinevaid teabeallikaid (ka digitaalset), sh ajalookaarte ja seisukohti, hindab allika või käsitluse usaldusväärsust, eristab fakti arvamusest; selgitab sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi;
- 5) kasutab ajaloosõnavara ja erinevaid õpivõtteid, korrigeerib oma eksimusi, koostab referaate ja uurimusi, kirjutab arutlusi, osaleb diskussioonis, töötab kaardiga, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab digivahendeid;
- 6) suudab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadeldes maailma nende pilgu läbi ning arvestades ajastu eripära.

Kursuse õppetegevus

Gümnaasiumi kohustuslik üldajaloo kursus kontsentreerub Euroopa ajaloo kõige olulisematele ühiskondlikele ja kultuurilistele nähtustele, mida haritud inimene peab tundma. Kursus juhatab sisse gümnaasiumi ajalooõpetuse ning annab tausta järgmistele Eesti ajaloo kursuste õppimiseks. Suunitlus on sotsiaal-kultuuriline; poliitilist ajalugu käsitletakse üksnes niivõrd, kui võrd on minimaalselt vaja mõista sotsiaalseid ja kultuurilisi protsesse, ning üksikuid riike vaadeldakse ainult selleks, et näitlikustada üldisemat (Inglismaa ja parlamentarism, Prantsusmaa ja absolutism jt). Eesmärk on luua ülevaatlik tervikpilt Euroopa tsivilisatsiooni peamistest arengujärkudest (antiikaeg, keskaeg, uusaeg), tuues esile nähtused, mille mõju ulatub tänapäeva (Kreeka-Rooma kodanikuühiskond, Rooma õiguskorraldus, ristiusk, reformatsioon, valgustusideed, industriaalühiskond, sotsialismiideoloogia jne), ning näidates sotsiaal-majanduslikke, riiklikke ja kultuurilisi protsesse nende olemuslikus seoses.

Kursuse läbimise vältel õpitakse tundma üldajaloo põhietape ning analüüsitakse ajastute poliitilist, majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist arengut. Oluline on kasutada õpilastes kriitilist mõtlemist ja

analüüsiost arendavaid õppetegevusi ning -meetodeid: allikaanalüüs, eri liiki tekstide analüüsimine, võrdlemine, seoste loomine, järeldamine, argumenteerimine, allikate usaldusväärsuse hindamine.

Vana-Kreeka teemaga seoses õpitakse tundma demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi toimimise põhimõtteid, võrreldakse Ateena ning Sparta ühiskonda ja eluolu. Iseloomustatakse ning analüüsitakse religiooni ja mütolooa osa inimese maailmapildis, tuuakse esile filosoofia põhiprobleeme, ärgitatakse õpilasi nägema seoseid Vana-Kreeka kultuuri ning Euroopa kultuuri kujunemise vahel. Vana-Rooma teemat õppides iseloomustatakse ja võrreldakse riigi ajaloo põhietappe, Rooma riiklust, ühiskonda ja eluolu ning religiooni ristiusu tekkest riigiusuks kujunemiseni. Näidete kaudu iseloomustatakse Rooma kultuuri saavutusi.

Keskaja teemasid õppides iseloomustatakse keskaja ühiskonda, kultuuri ja eluolu, kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundamisel. Õpilasi virgutatakse analüüsima linnade tekkimise põhjusi ning keskaja ühiskonna toimimist. Käsitletakse islami teket ja levikut, ristisõdade põhjusi, tagajärgi ja mõju ning kõneldakse keskaegsete ülikoolide õppetegevusest.

Uusaega õppides analüüsitakse renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa uue maailmapildi kujunemisel ning Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide mõju Euroopale. Õpitakse iseloomustama industriaalühiskonda ning analüüsitakse selle mõju inimeste igapäevaelule ja ühiskonnaelu arengule. Eraldi teemana käsitletakse teaduse ja tehnoloogia arengut ning peamisi saavutusi.

Kõigi teemade käsitlemisel on vaja silmas pidada, et õpilane mõistaks riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost ning väärtushinnangute muutumist ajas, analüüsiks muutuste põhjuseid ja tagajärgi. Ühtlasi on tagasiside seisukohalt vaja silmas pidada, et õpilane oskaks ennast nii suuliselt kui ka kirjalikult väljendada, kasutaks õiges kontekstis ajaloomõisteid ning orienteeruks poliitilisel kaardil.

1. Antiikaeg (10–12 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ning keisririigi toimimise põhimõtteid;
- 4) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 5) iseloomustab näidetega antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel, töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;
- 6) näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;
- 7) teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;
- 8) teab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus*.

Õppesisu

Kohustuslikud teemad	Laiendavad ja süvendavad teemad
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena 2. Hellenid ja barbarid. Hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu 3. Kreeka kultuur. Mütoloogia ja religioon. Homeroose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud 4. Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur 5. Rooma riigi teke 6. Rooma vabariik ja selle korraldus 7. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma 8. Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst 9. Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks 10. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vahemere maad ja nende sidemed Lähis-Ida kultuuripiirkonnaga 2. Kreeta-Mükeene kultuur. Arheoloogilised kaevamised: Knossos, Mükeene, Trooja. Kiri, selle dešifreerimise tulemused. Ateena õitseng. Perikles. Majanduse areng. Sõjandus. Ateena akropol 3. Olümpose jumalad ja kangelased; draamakirjandus. Kosmopolitism 4. Etruskid. Kreeka linnad Lõuna-Itaalias. Rooma linna teke 5. Vabariigi kehtestamine 6. Puunia sõjad 7. Patriitsid ja plebeid 8. Kodusõjad 9. Rooma impeerium võimsuse tipul. Pompei 10. Suur rahvasterändamine. Sõjaväe barbariseerumine 11. Skulptuur. Maalikunst. Avalikud mängud: tsirkus, gladiaatorid, teater. Termid 12. Kreeka kultuur Rooma keisririigi ajal

Näidistöökava

1. Antiikaeg (11 tundi)			
1.1. Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <p>1) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi toimimise põhimõtteid;</p> <p>2) näitab kaardil Kreeka linnriike;</p> <p>3) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab, kes oli Perikles, ning iseloomustab tema tegevust;</p> <p>2) teab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis</i>, <i>aristokraatia</i>, <i>türannia</i>, <i>demokratia</i>, <i>kodanik</i>.</p>	<p>1. Töö ühiskonna arengut käsitlevate allikatega ja info analüüsimine</p> <p>2. Töö Kreeka linnriikide kaardiga</p> <p>3. Võrdleva tabeli (Venni diagramm, diskussioonivõrk) koostamine Sparta ja Ateena kohta</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) võrdleb Ateenat ja Spartat;</p> <p>3) kasutab ajalookaarti;</p> <p>4) loob seoseid nüüdisajaga.</p>
<p>Lõiming teiste õppeainetega</p> <p>Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine</p> <p>Võõrkeeled: õpilane mõistab kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab ühiskonnas toimunud arengusuundumusi.</p> <p>Loodusteadused: poliitiline kaart</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme.</p> <p>Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
1.2. Hellenite igapäevaelu: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside

<p>Õpilane:</p> <p>1) näitab kaardil Kreeka linnriike; 2) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt.</p>	<p>Õpilane teab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>hellen</i>, <i>barbar</i>.</p>	<p>1. Info otsimine allikatest hellenite kasvatuse ja igapäevaelu kohta, saadud info analüüs; kava koostamine, arutelu eri kultuuride kokkupuutekohtade üle</p> <p>2. Paaris- ja rühmatöö. Ideekaart, mõistekaart; igapäevaelu esemed kui ajalooallikad ning võimalused esemeliste allikate baasil ühiskonda uurida. Võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi.</p>	<p>Õpilane arutleb ning loob seoseid tänapäevaga kasvatuse ja igapäevaelu kontekstis.</p>
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: poliitiline kaart Kunst: õpilane võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid; Ateena akropol kui antiikarhitektuuri näide Kehaline kasvatus: õpilasel on teadmisi kehakultuuri arenguloost maailmas. Keel ja kirjandus: kuningas Oidipus ning saatuse teema Kreeka ühiskonnas ja igapäevaelus, ennustused</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab riigi kultuuriliste traditsioonide ja arengusuundade tähtsust. Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>1.3. Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud (2 tundi)</p>			
<p>Õpitulemused</p>	<p>Märksõnad, isikud, põhimõisted</p>	<p>Õppetegevus</p>	<p>Hindamine, tagasiside</p>

<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis; 2) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt. 	<p>Õpilane teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon ja Aristoteles, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö kirjanduslike allikatega, info otsimine allikatest ja analüüs 2. Võrdleva tabeli koostamine antiikfilosoofilistest seisukohtadest, arutlus, paaris- ja rühmatöö (sh kasutades digikeskkondi) 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb ja analüüsib, loob seoseid ning arutleb Kreeka religiooni, teaduse, kultuuri ja spordi suhete üle; 2) loob seoseid nüüdisajaga.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: õpilane väärtustab keskkonda kui tervikut. Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine; müüt ja legend Kunst: õpilane võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid; skulptuur Vana-Kreekas Kehaline kasvatus: õpilasel on teadmisi kehakultuuri arenguloost maailmas.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda. Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust.</p>			
<p>1.4. Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur (1 tund)</p>			
<p>Õpitulemused</p>	<p>Märksõnad, isikud, põhimõisted</p>	<p>Õppetegevus</p>	<p>Hindamine, tagasiside</p>
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil hellenistliku kultuuri levikuala; 2) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt. 	<p>Õpilane teab, kes oli Aleksander Suur, ning iseloomustab tema tegevust.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö hellenismi iseloomustavate allikatega (sh internetiallikad), allikaanalüüs 2. Töö kaardiga hellenismi levikust, arutlus 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb ning analüüsib hellenismi ja varasema Kreeka seoseid ning arutleb nende üle; 2) kasutab ajalookaarti; 3) toob näiteid hellenismi mõjude kohta nüüdisajale.
<p>Lõiming teiste õppeainetega</p>			

<p>Loodusteadused: poliitiline kaart Kunst: õpilane võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid. Kehaline kasvatus: õpilasel on teadmisi kehakultuuri arenguloost maailmas. Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>1.5. Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma (2 tundi)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tunneb ning võrdleb Rooma vabariigi ja keisririigi toimimise põhimõtteid; 2) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt; 3) iseloomustab ajalooliste isikute rolli riigi arengus. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, kes olid Romulus, Caesar, Augustus ja Constantinus Suur, ning iseloomustab nende tegevust; 2) teab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei</i>. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö Rooma riiklust käsitlevate allikatega, saadud info analüüs 2. Kaart Rooma laienemisest, võrdleva tabeli koostamine Rooma vabariigi ja keisririigi arengu kohta. Võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb ning analüüsib Rooma vabariigi ja keisririigi toimimist; kasutab ajalookaarti; 2) leiab Rooma ajaloo näiteid tänapäeval.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: poliitiline kaart Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab ühiskonnas toimunud arengusuundumusi ja nähtusi; regionaalne identiteet ja selle muutumine poliitiliste olude arengus</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib ümbritsevat teabekeskonda.</p>			

1.6. Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
Õpilane töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt.	Õpilane teab ja kasutab kontekstis mõistet <i>Rooma õigus</i> .	Töö allikatega Rooma õigusest ja arhitektuurist, info otsimine allikatest ja analüüs, arutlus Rooma ühiskonna arengu üle	Õpilane: 1) võrdleb ja analüüsib, loob seoseid ning arutleb Rooma õiguse, kultuuri ja arhitektuuri suhete üle; 2) loob seoseid nüüdisajaga.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Võõrkeeled: õpilane mõistab kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid. Kunst: õpilane võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid; Rooma linna arhitektuur</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab riigi kultuuriliste traditsioonide ja arengusuundade tähtsust. Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
1.7. Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks (2 tundi)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
Õpilane: 1) iseloomustab kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks; 2) töötab ajastut tutvustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt.	Õpilane: 1) teab, kes olid Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust; 2) teab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>piibel, Vana Testament, Uus Testament</i> .	1. Töö ristiusu levikut käsitlevate eri liiki tekstidega 2. Kristluse leviku kaart, info otsimine allikatest ja analüüs, arutelu. Võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi.	Õpilane: 1) analüüsib ristiusu tekke põhjusti ja arutleb ristiusu rolli üle ajaloos; 2) kasutab ajalookaarti; 3) loob usundialaseid seoseid tänapäevaga.
Lõiming teiste õppeainetega			

Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine; piibel kui ajalooallikas, legendid ja väljendid

Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab ühiskonnas toimunud arengusuundumusi ja nähtusi.

Digipädevus: õpilane valib ning kasutab tehnoloogilisi rakendusi efektiivselt ja tulemuslikult.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv.

Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.

Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.

1.8. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos (1 tund)

Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
Õpilane: 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal; 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos Vana-Kreeka ja Vana-Rooma näidete põhjal ning tunneb tänapäeval ära antiigipärandi; 3) iseloomustab näidetega antiikkultuuri saavutusi; 4) toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel.		1. Paaris- ja rühmatöö, arutlus antiiktsivilisatsiooni tähtsuse üle maailma ajaloos 2. Seoste loomine tänapäevaga; ettekanded plakateil, galeriimeetod	Õpilane: 1) kasutab antiikajaloo mõisteid; 2) võrdleb, analüüsib ja loob seoseid ning arutleb antiikaja saavutuste teemal; 3) kasutab ajalookaarti; 4) loob seoseid antiikaja ning nüüdisaja vahel.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab jätkusuutlikkust ning keskkonna ja inimarengut.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme, riigi kultuuritraditsioonide ja arengusuundade tähtsust.

Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv.

Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab nüüdisaja tehnoloogia muutumist.
Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust.
Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.

2. Keskaeg (10–12 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 3) iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- 4) teab linnade tekkimise põhjusi ning kirjeldab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond,
- 5) iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 6) teab ristsõdade põhjusi ja tagajärgi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 7) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristsõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan*;
- 9) teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kohustuslikud teemad	Laiendavad ja süvendavad teemad
1. Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus 2. Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke 3. Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine 4. Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan 5. Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus 6. Ristsõjad 7. Ülikoolid ja skolastika	1. Ida-Rooma. Bütsantsi kultuur 2. Vana-Vene riik ja ühiskond 3. Rüütlikombestik ja aukodeks. Kangelasepos. Rüütliromaan 4. Panganduse algete teke 5. Linnakirjandus. Rebaseromaan. Trubaduuride luule. Teater. Muusika 6. Sunna. Islami uskumused ja tavad 7. Araabia kalifaat ja selle lagunemine 8. Kirikuinstitutsioonide kujunemine ja areng. Paavstiriigi teke. Paavstivõimu tõus ja langus. Kloostrid. Kerjusemungaordud. Ketserid ja inkvisitsioon 9. Ida- ja läänekiriku vastuolu. Suur kirikulõhe 10. Kiriku osa keskaja kultuuris. Bütsants antiikse kultuuripärandi säilitajana 11. Vaimulikud ordud. I–IV ristsõda

		12. Religioosne maailmapilt 13. Arhitektuur ja kunst: romaani ja gooti stiil 14. Teadus. Linnakoolide teke. Aquino Thomas	
2. Keskaeg (11 tundi)			
2.1. Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
Õpilane iseloomustab varakeskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid allikaid.		1. Töö allikatega 2. Töö kaardiga Euroopast rahvasterändamise ajal, info otsimine allikatest, saadud info analüüs, paaris- ja rühmatöö	Õpilane: 1) analüüsib Lääne-Rooma riigi languse põhjusi; 2) loob seoseid rahvasterändamise ja Lääne-Rooma riigi languse vahel; 3) kasutab ajalookaarti.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: poliitiline kaart Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine Ühiskonnaõpetus: õpilane uurib ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
2.2. Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
Õpilane teab, kes oli Karl Suur, ning iseloomustab tema tegevust.	Õpilane iseloomustab kujuneva keskaja ühiskonna korraldust ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid allikaid.	1. Töö germaani rahvaid käsitlevate allikatega, analüüs	Õpilane: 1) analüüsib Lääne-Euroopa riikide tekke põhjusi ning arutleb Karl Suure rolli üle ajaloos;

		2. Töö kaardiga, arutelu üksikisiku rolli üle ajaloos	2) kasutab ajalookaarti; 3) loob seoseid keskaegse Euroopa riikide kujunemise ja tänapäeva vahel.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: poliitiline kaart Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine Ühiskonnaõpetus: õpilane uurib ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib ümbritsevat teabekeskonda. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>2.3. Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine (4 tundi)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iseloomustab kõrgkeskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid allikaid; 2) teab linnade tekkimise põhjusi ja kirjeldab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond; 3) teab sarnasusi ning erinevusi keskaegse Eesti ja Euroopa vahel. 	<p>Õpilane seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>läänikord</i>, <i>naturaalmajandus</i>, <i>raad</i>, <i>tsunft</i>, <i>gild</i>, <i>Hansa Liit</i>.</p>	<p>Töö keskaja ühiskonda käsitlevate allikatega: info otsimine ja analüüs, põhimõistete seletuste koostamine, arutelu keskaja ühiskonna üle, seose loomine praegusajaga</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb keskaja ühiskonda eelneva korraldusega ning märkab erinevusi tänapäevaga; 2) analüüsib keskaja ühiskonna toimimist eri tasanditel ja eri piirkondades; 3) arutleb keskaja rolli üle ajaloos; 4) leiab seoseid erinevate ühiskonnakihtide vahel.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Matemaatika: õpilane tõlgendab ja valib erinevaid matemaatilise info esituse viise. Keel ja kirjandus: õpilane loeb eri liiki tekste ning analüüsib neid. Võõrkeeled: õpilane mõistab kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid. Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p>			

<p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid. Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab jätkusuutlikkust, keskkonna ja inimarengut. Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel. Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab nüüdisaja tehnoloogia muutumist.</p>			
<p>2.4. Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan (1 tund)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine Tagasiside
Õpilane iseloomustab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit.	Õpilane: 1) seletab ja kasutab kontekstis mõistet <i>koraan</i> ; 2) teab, kes oli Muhamed, ning kirjeldab tema tegevust.	Töö islami levikut ja arengut käsitlevate allikatega, kaart islami levikut, arutelu islami rolli üle maailmas, seose loomine praegusajaga	Õpilane: 1) analüüsib islami tekke asjaolusid ja arutleb islami põhimõtete üle; 2) kasutab ajalookaarti; 3) loob seoseid tänapäeva ja islamimaailma vahel; 4) selgitab religiooni mõju ühiskonna arengule.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusained: poliitiline kaart Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine, analüüsimine Kunst: õpilane võrdleb kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid; mošee ja geomeetriline muster islami kunstis Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi. Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning riigi kultuuriliste traditsioonide ja arengusuundade tähtsust. Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Teabekeskkond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskkonda. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>2.5. Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus (2 tundi)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside

<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning kirikut kui inimeste mõttemaailma kujundajat; 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu kiriku vaatepunktist ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid allikaid; 3) kirjeldab keskaegse Euroopa ilmaliku elu nähtuste levikut Eestisse. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon</i>; 2) teab, kes oli Innocentius III, ning iseloomustab tema tegevust. 	<p>Töö ristiuse arengut käsitlevate allikatega: info otsimine ja analüüs, arutus; paaris- ja rühmatöö</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib ilmaliku ja vaimuliku võimu vahelisi seoseid keskajal; 2) arutleb religiooni juhtiva rolli üle keskajal; 3) loob seoseid tänapäeva ja paavstluse vahel.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine ja analüüsimine Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi. Kunst: romaani ja gooti kunst; sakraalarhitektuur</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme. Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>2.6. Ristisõjad. Ülikoolid ja skolastika (1 tund)</p>			
<p>Õpitulemused</p>	<p>Märksõnad, isikud, põhimõisted</p>	<p>Õppetegevus</p>	<p>Hindamine, tagasiside</p>
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ristisõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele; 2) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>ristisõjad, skolastika</i>; 2) teab, kes oli Aquino Thomas, ning iseloomustab tema tegevust. 	<p>1. Töö keskaegseid ülikoole käsitlevate allikatega: info otsimine ja analüüs, sh töö internetiallikatega</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib ristisõdade põhjusi ja ulatust; 2) arutleb ristisõdade ja ülikoolide tekke tähtsuse üle; 3) kasutab ajalookaarti;

		2. Töö kaardiga, võrdleva tabeli koostamine ristisõdade kohta, arutelu ristisõdade mõjust Euroopale. Võib kasutada digivahendeid ja -keskkondi.	4) loob seoseid praegusaja ning keskaja ülikooli õpetuse vahel; 5) teab ristisõdade sidet Balti ristsõjaga.
<p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv. Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda. Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
2.7. Keskaja tähtsus ja saavutused ajaloos (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <p>1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;</p> <p>2) selgitab keskaja tähtsust maailma ajaloos Euroopa keskaja näidete põhjal ning tunneb tänapäeval ära keskaja pärandi;</p> <p>3) iseloomustab näidetega keskaja kultuurisaavutusi ning toob esile seosed keskaja ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel.</p>		<p>1. Paaris- ja rühmatöö, arutlus keskaja tähtsuse üle, võib kasutada digikeskkondi</p> <p>2. Seose loomine praegusajaga</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kasutab keskaja ajaloo mõisteid; võrdleb ja analüüsib, loob seoseid ja arutleb keskaja teemadel;</p> <p>2) kasutab ajalookaarti;</p> <p>3) loob seoseid antiikaja, keskaja ning nüüdisaja vahel.</p>
<p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid. Keskond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab keskkonna ja inimarengut.</p>			

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning riigi kultuuritraditsioonide ja arengusuundade tähtsust.

Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv.

Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.

Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab nüüdisaja tehnoloogia muutumist.

Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.

3. Uusaeg (10–12 tundi)

Teema läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- 2) iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- 3) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- 4) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 5) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- 6) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism*;
- 8) teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kohustuslikud teemad	Laiendavad/ süvendavad teemad
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon 2. Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine 3. Valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Antiikkultuuri taassünd Itaalias. Isiksusekeskne maailmakäsitlus. Humanism. Leonardo da Vinci, Niccolò Machiavelli, Erasmus Rotterdami. Uue maailmapildi kujunemine. Mikołaj Kopernik. Giovanni Boccaccio „Dekameron“, Thomas More „Utoopia“, Galileo Galilei 2. Indiasse viiva alternatiivse kaubatee otsingud. Ameerika avastamine. Christoph Kolumbus, Vasco da Gama, Fernão de Magalhães. Maadeavastuste mõjud ja tagajärjed. Austraalia avastamine. Kirde- ja loodeväila otsingud

<p>4. Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal</p>	<p>3. Valgustusliikumise juured: ratsionalism, sekulariseerumine, ühiskondlik leping. Valgustus Prantsusmaal: Montesquieu, Voltaire, Rousseau. Kameralism ja füsiokratism. Valgustatud absolutism: Friedrich II Preisimaal, Jean Bodin absolutismist, Versailles' õukond</p> <p>4. Vene riigi ühendamine Moskva ümber, Moskva kui kolmas Rooma, Peeter I reformid. Pietism ja valgustus Saksamaal, Johann Gottfried Herder. Katariina II valgustatud absolutismi poliitika. Revolutsiooniaegne olme. Revolutsioonisõjad. Napoleon Bonaparte'i koalitsioonisõjad. Metternich</p> <p>5. Bismarcki liitude poliitika. Romantism. Radikalism. Anarhism. Marx. Engels</p> <p>6. Teaduse ja tehnika areng. Rahvastikuprobleemid. Migratsioon</p> <p>7. Elamud, sisustus, mood</p>
--	---

3. Uusaeg (11 tundi)
3.1. Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ja tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon (3 tundi)

Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel;</p> <p>2) analüüsib kriitiliselt erinevaid allikaid.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>renessanss</i>, <i>humanism</i>, <i>reformatsioon</i>;</p> <p>2) teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães ja Martin Luther, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<p>1. Töö renessansi, humanismi ja reformatsiooni käsitlevate allikatega: info otsimine ning analüüs</p> <p>2. Maadeavastuste kaart, arutlus uue maailmapildi kujunemise üle, seose loomine praegusajaga</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) analüüsib uue maailmapildi kujunemise põhjusi;</p> <p>2) kasutab ajalookaarti, analüüsib maadeavastuste tagajärgi;</p> <p>3) loob seoseid, mis hõlmavad renessansi, humanistlikku maailmavaadet ja reformatsiooni.</p>

Lõiming teiste õppeainetega
Loodusteadused: kaart
Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine ja analüüsimine

<p>Võõrkeeled ja kunst: õpilane võrdleb ning mõistab kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Kunst: renessansiajastu otsingud ja suundumused; kuulsad kunstnikud ja nende maailmanägemus</p> <p>Muusika: noodikiri, renessanssmuusika, madrigal, ooper, reekviem, passioon, missa</p> <p>Digipädevus: õpilane kasutab digitaalset meediat ja keskkondi suhtlemiseks ning koostööks, sh kaugõppes, et toetada üksiõpet ja panustada kaasõppijate õppimisse (nt Moodle'i keskkond jms).</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab jätkusuutlikkust, keskkonna ja inimarengut.</p> <p>Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel, on kultuuriliselt salliv.</p> <p>Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab nüüdisaja tehnoloogia muutumist.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>3.2. Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine (3 tundi)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <p>1) näitab ja analüüsib uusaja algul toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;</p> <p>2) analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;</p> <p>3) analüüsib kriitiliselt erinevaid allikaid.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>absolutism</i>, <i>parlamentarism</i>;</p> <p>2) teab, kes olid Louis XIV ja George Washington, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<p>1. Töö absolutismi ja parlamentarismi käsitlevate allikatega: info otsimine ja analüüs</p> <p>2. Uusaja alguse Euroopa kaart; paaris- ja rühmatöö</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) võrdleb absolutismi ja parlamentarismi;</p> <p>2) analüüsib USA tekkimise põhjust;</p> <p>3) kasutab ajalookaarti;</p> <p>4) loob seoseid tänapäevaga.</p>
<p>Lõiming teiste õppeainetega</p> <p>Loodusteadused: poliitiline kaart</p>			

Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine ja analüüsimine
Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.
Kunst: absolutismiajastu kunstis – barokk, Versailles’ loss
Muusika: barokk muusikas. Uued žanrid: *concerto grosso*, tantsusüit, prelüüd, fuuga. Barokkooper. Johann Sebastian Bach. Georg Friedrich Händel. Antonio Vivaldi

Digipädevus: õpilane rakendab info kogumiseks, hindamiseks ja kasutamiseks digivahendeid.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme.

Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.

Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.

3.3. Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade mõju Euroopale. Valgustus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke (3 tundi)

Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale; 2) näitab ja analüüsib uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil; 3) analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise; 4) analüüsib kriitiliselt erinevaid allikaid; 5) teab rahvusliku liikumise etappe Euroopas ja Eestis. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus, revolutsioon, reform</i>; 2) teab, kes olid Voltaire ja Napoleon, ning iseloomustab nende tegevust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö valgustust ja rahvuslust käsitlevate allikatega 2. Napoleoni-järgne Euroopa kaardil; info otsimine allikatest, arutelu revolutsiooni osa üle ühiskonna arengus 3. Paaris- ja rühmatöö, seose loomine tänapäevaga 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib Prantsuse revolutsiooni põhjusi ja Napoleoni tegevuse tagajärgi ning loob seoseid valgustuse ja Prantsuse revolutsiooni vahel; 2) arutleb rahvusluse tõusu ja rahvusriikide olemuse üle; 3) kasutab ajalookaarti; 4) loob seoseid Napoleoni tegevuse tagajärgede ja praegusaja vahel.
<p>Lõiming teiste õppeainetega Loodusteadused: poliitiline kaart</p>			

<p>Keel ja kirjandus: eri liiki tekstide lugemine ja analüüsimine</p> <p>Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Kunst: klassitsismi teke ja areng</p> <p>Muusika: rondovorm, variatsioonivorm, sonaadivorm. Uued žanrid: sonaat, sümfoonia, kontsert, keelpillikvartett, avamäng. Joseph Haydn. Wolfgang Amadeus Mozart</p> <p>Digipädevus: õpilane kasutab asjakohaseid digivahendeid ning kriitilise mõtlemise oskust uuringuid plaanides ja tehes, projekte hallates, probleeme lahendades ning teadlikke otsuseid tehes.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme.</p> <p>Teabekeskond: õpilane tajub ja analüüsib teabekeskonda.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			
<p>3.4. Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna iseloomulikud tunnused, masstootmine ja monopolid. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal (2 tundi)</p>			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule; 2) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal; 3) kirjeldab tehnoloogiliste muutuste mõju inimeste eluviisile; 4) võrdleb suurriikide mõju maailma majandusele ja poliitikale; 5) analüüsib kriitiliselt erinevaid allikaid. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kapitalism, kolonialism, monopol, urbaniseerumine, sotsialism</i>; 2) teab, kes olid Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töö industriaalühiskonna kujunemist käsitlevate allikatega 2. Tööstuspöörde leviku kaart, info otsimine allikatest, arutelu teaduse ja tehnika arengu mõju üle igapäevaelule 3. Paaris- ja rühmatöö, seose loomine tänapäevaga, võib kasutada digikeskkondi 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võrdleb agraarühiskonda tööstusühiskonnaga; 2) analüüsib tööstusühiskonna tunnuseid; 3) loob seoseid maailmamajanduse ning teaduse ja tehnoloogia arengu vahel; 4) arutleb tööstuspöörde tähtsuse üle; 5) kasutab ajalookaarti;

			6) loob seoseid industriaalühiskonna ja praegusaja vahel.
<p>Lõiming teiste õppeainetega</p> <p>Matemaatika: õpilane tõlgendab ja valib erinevaid matemaatilise info esituse viise (graafik, tabel, valem, diagramm, tekst).</p> <p>Keel ja kirjandus: õpilane loeb eri liiki tekste ning analüüsib neid.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: õpilane märkab, uurib ning seostab ühiskonnas toimuvaid arengusuundumusi ja nähtusi.</p> <p>Loodusteadused: tehnoloogia areng ja selle mõju inimeste elule</p> <p>Kunst: realism ja romantism, uued suundumused nüüdisaja ühiskonna kujutamiseks</p> <p>Digipädevus: õpilane rakendab info kogumiseks, hindamiseks ja kasutamiseks digivahendeid.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õpilane mõistab tegevusvaldkonna valikuid.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab jätkusuutlikkust, keskkonna ja inimarengut.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab praegusaja tehnoloogia muutumist.</p> <p>Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust.</p>			
3.5. Uusaja tähtsus ja saavutused ajaloos (1 tund)			
Õpitulemused	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Õppetegevus	Hindamine, tagasiside
<p>Õpilane:</p> <p>1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;</p> <p>2) selgitab uusaja tähtsust maailma ajaloos Euroopa ja USA näidete põhjal ning tunneb tänapäeval ära uusaja pärandi;</p>		<p>1. Paaris- ja rühmatöö, arutlus uusaja mõjudest tänapäevale</p> <p>2. Seose loomine praegusajaga</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kasutab uusaja ajaloo mõisteid;</p> <p>2) võrdleb ja analüüsib, loob seoseid ning arutleb uusaja teemadel;</p> <p>3) kasutab ajalookaarti;</p> <p>4) loob seoseid antiikaja, keskaja, uusaja ning nüüdisaja vahel.</p>

<p>3) iseloomustab näidetega uusaja kultuurisaavutusi ning toob esile seosed uusaja kultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel.</p>			
<p>Digipädevus: õpilased demonstreerivad loomingulist mõtlemist ja teadmusloomet ning arendavad innovaatilisi vahendeid ja protsesse, kasutades tehnoloogiat.</p> <p>Läbivate teemade rakendamise võimalusi</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpilane väärtustab jätkusuutlikkust.</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: õpilane mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning riigi kultuuriliste traditsioonide ja arengusuundade tähtsust.</p> <p>Kultuuriline identiteet: õpilane mõistab kultuuride muutumist ajaloo vältel.</p> <p>Teabe keskkond: õpilane tajub ja analüüsib teabe keskkonda.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: õpilane mõistab nüüdisaja tehnoloogia muutumist. Õpilane kasutab materjalide otsimisel, õppimisel, organiseerimisel, süstematiseerimisel ja oma tööde vormistamisel/esitamisel asjakohaseid digitaalseid vahendeid</p> <p>Tervis ja ohutus: õpilane mõistab tervisliku ja turvalise eluviisi tähtsust.</p> <p>Väärtused ja kõlblus: õpilane tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.</p>			

Õpikeskkond

Õppetekstid, sh varasemad asjakohased õpikud

Seinakaart või atlas

Teabekirjandus ja teemakirjandus

Illustratiivne materjal ja ilukirjandus (nt Mika Waltari jt autorid)

Muuseumid, nt Tartu Ülikooli Ajaloomuuseum, Tartu Ülikooli Kunstimuuseum, Tartu Linnamuuseum, Tallinna Linnamuuseum, maakonnamuuseumid, kohalikud koduloomuuseumid, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum, Eesti Vabaõhumuuseum, Eesti Maanteemuuseum jne

Allikaid

Doug Buehl (2002). Interaktiivõppe strateegiad klassiruumis. Tallinn: Omanäolise Kooli Arenduskeskus

Anu Raudsepp, Ago Pajur, Tõnu Tannberg, Terje Hallik (2008). Ajalugu koolitunnis. Sõjad ja konfliktid. Tartu: Raudpats

Baltimaade ajalugu (1998). Avita

Baltimaade ajaloo lugemik (2001). Avita.

Iisrael ja Palestiina. Individuaal- ja rühmatöid ajalootunniks (2004). Koostanud Andra Kalda

Jacques Le Goff (2000). Keskaja Euroopa kultuur. Tallinn: Kupidar

Maailma usundid (2006). Eesti Entsüklopeediakirjastus

David Waines (2003). Sissejuhatus islamisse. Avita

Piibel

Koraan

Riho Saard (2005). Euroopa üldine kiriku ajalugu selle algusest kuni tänapäevani. Argo

John B. Teeple (2004). Maailma ajalugu. Varrak

Vanaaja lugemik (2003). Koostanud Kattri Türk Ezzoubi. Avita

Sari „Ajalugu. Sotsiaalteadused”

Sari „Inimene läbi aegade”:

Vana-Kreeka inimene (2001)

Vana-Rooma inimene (2004)

Bütsantsi inimene (2002)

Keskaja inimene (2002)

Barokiajastu inimene (2000)

Valgustusaja inimene (2006)

Romantismiaja inimene (2003)

<http://www.err.ee> (ERRi arhiiv, Vikerraadio ja R2 saated)

<http://dea.nlib.ee/> (Eesti digiajalehed, eeskätt 19. sajand)

<http://www.ut.ee/et/oppimine/koolidele> (avalikud videoloengud 2006 ja 2005)

Interaktiivsed õppematerjalid

<http://www.history.ee>